

Kerstnacht de stad uit te doen trekken.¹ Vooral ook de BS'ers in het bevrijde Zuiden maakten zich zorgen – wat moesten zij doen als het Zuiden werd herbezet: onderduiken of met de Geallieerden meetrekken? Consignes voor dat laatste werden doorgegeven. Van de eerste berichten over het Ardennen-offensief af gerekend (ca. 18 december), duurde het enkele weken voordat het aan het gros van de bevolking duidelijk was dat men niet bevreesd hoefde te zijn voor een groot Duits succes.

Bij de bevolking in bezet gebied versterkten de berichten over het Ardennen-offensief de toch al bestaande gevoelens van teleurstelling. De Geallieerde bevrijders waren in oktober en november niet komen opdagen – dat Duitsland nu nog de kracht had om tot een sterke aanval over te gaan, werd aanvankelijk als onbegrijpelijk ervaren, zij het dat in het westen des lands bij menigeen de aandacht weer spoedig geheel werd opgeëist door de zorgen van het dagelijks bestaan. 'De mensen', zo noteerde op 18 december een inwoner van Oegstgeest, 'horen het nieuws over hun buurland' (België)

'en kijken verbijsterd. En toch lijkt het of ze spoedig weer vergeten. Het schrikbeeld van verhongering, ziekte en kou is te groot. Ze kunnen aan niets anders meer denken, sjouwen boven hun krachten. Honger staat centraal ... honger! 'Wat? Zijn de Moffen weer in België?' hoor je zeggen. 'Wat België, wij hebben honger en moeten eten hebben en brandstof. Met speed!'²

Uitgelaten waren de reacties in het 'foute' kamp. 'Het offensief in het westen', schreef op 21 december van Overijssel uit de Landwacht-officier H. C. van Maasdijk aan zijn vrouw in Den Haag, 'komt als geroepen en iedereen fleurt er van op. Wat een lelijke tegenslag voor de Geallieerden die al dachten dat de zaak gepiept was. Zij zullen nog wel veel meer wonderen beleven.' Een 'foute' politiemann die bij de *Ordnungspolizei* was ingedeeld, lichtte op 27 december zijn naar Duitsland geëvacueerde vrouw in dat in Maastricht al in de straten werd gevochten, 'nog een paar dagen' en dan zou deze stad weer in Duitse handen zijn. 'Dan, lieveling, kan je weer gauw naar Holland komen, dan wordt alles geregeld' – de politiemann droomde al van een nieuwe, hogere functie 'in Aerdenhout of Bussum, waar het voorlopig nog goed eten is ook.'³

Lang duurde die uitgelatenheid in het 'foute' kamp niet. Begin januari

¹ H. Termeer: *Nijmegen frontstad. September 1944–mei 1945. Politiek en vakbeweging* (1979), p. 35. ² A. van der Heide-Kort: *Zij komen . . .*, p. 117. ³ Brief, 27 dec. 1944, van S. de C. aan zijn echtgenote (Doc I-310 A, b-4).